

Стефан НОВИЧИЋ
историчар, Горачићи
novicss18@gmail.com

ТЕСТАМЕНТ ВОЈВОДЕ КОСТЕ ПЕЋАНЦА

АПСТРАКТ: *Војвода Косџа Миловановић Пећанац једна је од најконтироверзнијих личности наше историје. Током сређивања грађе Народної музеја у Чачку, пронађен је његов тестамент из јула 1943. године, написан нејосредно пред најважнијег чешника генерала Драже Михаиловића на њега.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Косџа Пећанац, Милан Пећанац, Ђорђе Рош, чешници, окупација*

Током сређивања заоставштине Ђорђа Роша у Народном музеју у Чачку¹ пронађен је тестамент војводе Косте Миловановића Пећанца, који до данас није био познат научној јавности. Коста Пећанац и Ђорђе Рош познавали су се још из међуратног периода и били кућни пријатељи², да би током Другог светског рата први био сарадник окупационих немачких власти, тј. Владе Милана Недића, док је други, званично норвешки амбасадор у Београду, имао добре и дубоке контакте са окупационим апаратом у Србији. Ђорђа Роша, као и његовог брата Милана, Пећанац помиње и у тестаменту као своје најближе пријатеље.

Коста Миловановић рођен је у метохијском селу Дечани, недалеко од средњовековног манастира Високи Дечани, 1879. године. Рано је остао без родитеља које су убили Албанци при нападу на манастир, па је остатак детињства провео код ујака. Године 1892. одлази у Краљевину Србију са групом српских избеглица из околине Пећи

и насељава се у околини Куршумлије, где је живео до одласка у војску 1900. године. Након одслужења војног рока, у чину каплара провео је пар година на граничној жандармској караули у околини Врања.³

Августа 1903. прикључује се Српској четничкој акцији у Старој Србији, да би 1904. године био проглашен за војводу⁴. У Ослободилачким ратовима 1912–1918. учествовао је као наредник у II пуку Моравске дивизије II позива Треће армије.⁵ Најзначајније његово војно ангажовање било је за време Топличког устанка 1917. године, када је као изасланик Врховне команде, заједно са Костом Војиновићем Косовцем, предводио поменути устанак.⁶

Године 1908. ступио је у брак са Софијом Милосављевић из Алексинца, са којом је добио четворо деце – Милована, Ивана, Милана и Милицу.⁷ Од све деце Велики рат је преживео само Милан.⁸

Након ослобођења био је активан у четничким организацијама и југословенски

[1] Заоставштина Ђорђа Роша приспела је у Музеј 2005. залагањем историчара Радивоја Бојовића, а најрепрезентативнији предмети се од 2006. године налазе у сталној поставци [Делфина Рајић, „Извештај о раду Народног музеја у 2005. години”, *Зборник радова Народної музеја ХХХV* (2005), 388].

[2] Момчило Павловић, Божица Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац : 1879–1944.* (Београд : Институт за савремену историју, 2006), 142.

[3] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 17-21.

[4] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 29-31.

[5] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 48, 54, 59.

[6] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 79, 83-84.

[7] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 41-46.

[8] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косџа Миловановић Пећанац*, 132.

националиста⁹, да би пред Априлски рат 1941. био постављен за команданта свих четничких одреда Краљевине Југославије, са задатком да организује герилску борбу против окупатора у случају повлачења војске.¹⁰ Међутим, у августу 1941. ступио је у службу немачких окупационих власти.¹¹

Тестамент је написан у Луковској бањи 1. марта 1943. године у 2.00 часа ујутру, што може сугерисати да је написано на брзину и у општој неизвесности. Само месец дана касније, Косту Пећанца на истом месту напали су четници генерала Драже Михаиловића, под командом пуковника Милутина Радојевића.¹² Том приликом му је заробљен син Милан, који је касније успео да побегне из њиховог заробљеништва.¹³ Тестамент се највише и односи на Миланову будућност. Војвода Коста Пећанац убијен је крајем пролећа 1944. од стране четника генерала Михаиловића¹⁴, док је Милан 22. октобра 1944. стрељан од стране ОЗН-е, а иза њега су остали супруга Роксанда и син Коста.¹⁵

Тестамент у себи не садржи посебне податке значајне како за политичко и војно деловање Косте Пећанца, тако ни за догађаје из времена када је писан. На појединим местима се посредно могу видети његови политички ставови кроз поруке упућене сину. Најјачу политичку поруку и својеврсну завршну реч свом деловању у окупираној Југославији дао је у два пасуса: „У погледу четничке акције на даље било у слободи или сад нек остави народ да он бира сам пут и правац рада. Био сам пријатељ народа, жалио сам погибију народа, али мој апел није нашао одзива, што ће се народу страшно осветити.“ Поред пријатељства са браћом Рош, значајно је и помињање председника Владе Милана Недића, кога наводи као свог сарадника који његовим пријатељима излази у сусрет.¹⁶

„Моја последња жеља.

Да мој син Милан заступа ме у следећем:

У имовном стању као и издавању уверења мојим добрим пријатељима по прикупљеним документима. Њему остаје на расположењу оћели тражити 15 четника ради своје безбедности или не. Моје је саветовање да се склони или у Београду или негде у згодном месту или у интернирање.

Највећи моји пријатељи Ђорђе и Душан Рош, који се налази у Женеву, биће му на помоћи и нека се обрати њима и слуша њихове савете. У случају може се обратити моме сараднику Ђенералу [Милану] Недићу, који многим пријатељима за које стекне убеђење да су моји пријатељи излази у сусрет. У случају смрти несме ме преносити ни он ни жена у Куршумлију до ослобођења. Сахрана ће бити или код Луковске цркве или у рушевинама Бањске црквице.

Мајку своју мора слушати и делити зло и добро са њом.

Молим га и преклињем да се у политичке ствари не меша.

У погледу четничке акције на даље било у слободи или сад нек остави народ да он бира сам пут и правац рада.

Био сам пријатељ народа, жалио сам погибију народа, али мој апел није нашао одзива, што ће се народу страшно осветити.

Никакве политике или оправдања у име моје несме давати ни у нашим новинама ни у страним.

Са имовином нека начини са мајком распоред и са мајком нека се споразуме.

Желим му срећу као и целом Српском народу.

Опрашћао сам се стотину пута, па дај Боже да и ово буде превара, не ради мене, већ ради овога напаћеног народа.

ВОЈВОДА,

1 марта 1943 године
у 2 сата ујутру
Луковска Бања¹⁷

.....
граматичким грешкама.

[17] Народни музеј Чачак, Архивска збирка, К-547, заоставштина Ђорђа Роша, Тестамент Косте Пећанца, бр. 3

[9] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 160, 149.

[10] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 172-173.

[11] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 200.

[12] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 277.

[13] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 326.

[14] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 305-306.

[15] М. Павловић, Б. Младеновић, *Косћа Миловановић Пећанац*, 327.

[16] Документ је са својеручним потписом Косте Пећанца. Приликом приређивања задржан је оригинални текст са свим

Моја последња жеља.

Да мој син Милан заступа ме у следећем:

У имовном стању као и издавању уверења мојим добрим пријатељима по прикупљеним документима. Чему остаје на расположењу оћели тражити 15 четника ради своје безбедности или не. Моје је саветовање да се склони или у Београду или негде у згодном месту или у интернирање.

Највећи моји пријатељи Ђорђе и Душан Рош, који се налази у Женеви биће му на помоћи и нека се обрати њима и слуша њихове савете. У случају може се обратити и моме сараднику Генералу Недићу, који многим пријатељима за које стекне убеђење да су моји пријатељи излази у сусрет. У случају смрти несме ме преносити ни он ни жена у Куркумлију до ослобођења. Сахрана ће бити или код Луковске цркве или у рушевинама Бавске црквине.

Мајку своју мора слушати и делити зло и добро са њом. Молим га и преклињем да се у политичке ствари не меша. У погледу четничке акције на даље било у слободи или сад нека остави народ да он бира сам пут и правац рада.

Био сам пријатељ народа, жалио сам погибију народа, али мој апел није нашао одзива, што ће се народу страшно осветити.

Никакве политике или оправдања у име моје несме давати ни у нашим новинама ни у страним.

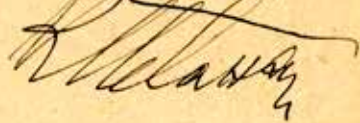
Са имовином нека начини са мајком распоред и са мајком нека се споразуме.

Желим му срећу као и целом Српском народу.

Опраштао сам се стетину пута, па дај Боже да и сво буде презера, не ради мене, већ ради овога напавеног народа.

1 марта 1943 године
у 2 сата ујутру
Луковска Бања.

ВОЈВОДА,

ГОСПОДИН
КОСТА ПЕЊАНЦА
НИЈА

1152
1. март 1943

Извори и литература

Необјављени архивски извори

Народни музеј Чачак, Архивска збирка, К-547, заоставштина Ђорђа Роша

Литература

Павловић, Момчило, Младеновић, Божица. *Коста Миловановић Пећанац: 1879–1944*. Београд: Институт за савремену историју, Фото футура, 2006.

Рајић Делфина. „Извештај о раду Народног музеја у 2005. години”. *Зборник радова Народног музеја XXXV* (2005), 385-398.

Војвода Коста Пећанац (Народни музеј Чачак)

THE TESTAMENT OF VOIVODE KOSTA PEĆANAC

Voivode Kosta Milovanović Pećanac is one of the most controversial figures in Serbian history. During World War II, despite being a prominent warrior in the liberation struggles from 1903 to 1918, he submitted to the occupation administration in Serbia in 1941.

While organizing the archives of the National Museum in Čačak, his testament from the spring of 1943 was discovered—written shortly before the Chetnik forces of General Draža Mihailović attacked him, and a year before his death.

Stefan NOVIČIĆ

Душан Рош, Коста Пећанац и Ђорђе Рош (Народни музеј Чачак)

